

## Владимир Мартиновски

### ПОЕЗИЈА

#### ПРЕОБРАЗБИ

Кога те нема се претворам за час во сончоглед без сонце,  
во книга без букви, во дом без врати, во дожд без капки,  
во контрабас без жици, во тротинет без предно колце,  
во часовник без стрелки, во стих без антички стапки,

во чоколадо без какао, во главен град без булевар,  
во жирафа без врат, во оркестар без диригент,  
во кондор без перја, во улица без тротоар,  
во скулптура без глава и без постамент.

Кога те нема станувам орев без јатка,  
пчела без ронка мед или себичен  
скакулец без виолина в рака.

А кога сум со тебе сум обичен  
човек кој знае да крие вешто  
дека порано бил сè и сешто.

#### НОВИ СОСВЕЗДИЈА

1.

Првиот дел од ноќта ни помина  
во составување нови сосвездија

Кога на небото видов „Заспана ластовица“  
поита да составиш сосвездие „Перница“

Кога го препозна сосвездието „Криво лале“  
собрав две-три свезди за негова потпирка

Кога го видов сосвездието „Јагули“  
ми рече дека целото небо е океан

Кога го виде сосвездието „101 бисер“  
ти шепнав: галаксиите се како школки

Кога видовме нови свездени јата им  
баравме брзо небесни дрвца за починка

2.

И кога успеавме конечно да ги вдомиме  
сите свезди, комети, метеори и соѕвездија

решивме дека вториот дел од ноќта  
и ние можеме да одиме на заслужен одмор

3.

Утрото почна како секое утро: се погледнавме  
како да не знаеме ништо за новите соѕвездија

## **СВЕЗДАТА ШТО ЈА НЕМА**

*(Годишен попис)*

Месечината  
има неколку брчки  
повеќе од лани

- но не се ни обидува тоа да го  
скрие како повеќето од нас -

Од езерото  
се родиле стотици  
нови облаци

- по долги талкања еден од нив  
му се врати назад вчера -

Планината ко  
да избегала две-три  
педи од градот

Ајде да ѝ се придружиме!

На небото ја  
нема токму свездата што  
ти ја покажав лани

## ПОСЛЕ ТАНЦОТ

После танцот  
погледнуваме кон  
небото:

тоа не се траги  
од авиони, туку од нашите  
брзи движења.

И новите бранови  
во езерото не ги направи ветрот ами  
силата која цела ноќ  
танцуваше низ нас  
и сега полека се шири низ соседните галаксии.

## МЕЃУ ДВА ХОЛАНДСКИ МУЗЕЈА

Правоаголни ледини со лалиња  
во сите бои од виножитото  
Омеѓени се со канали што  
како да се копани  
според некоја од  
сликите на Мондријан  
(само една крава се осмелува  
да ја наруши барем за миг  
совршената симетрија  
од линии, облици и бои)

На влезот од градот  
старо сламено столче  
оставено пред накривена куќа  
(за некој да си го прибере во својот дом  
да го наслика на платно  
или ако нема време и толку бои  
барем да го фотографира  
но без да користи блиц)

Облеани со црвена  
дифузна светлина  
(како потомки на  
*Сузана* од Рембрант)  
од излозите девојки едновремено  
ја покажуваат и ја кријат  
својата голотија

Одненадеж сè заличува на стоп-кадар

Луѓе што глумат скулптури (за неколку ситни пари)  
Некој утрово грижливо наместил  
инсталации од паркирани велосипеди

Потоа сè личи на  
забавена снимка од фото-финиш  
Зад секој агол се случува  
нов перформанс на велосипед  
Девојка со бисерни обетки  
на рамо носи штафелај со огромно  
распнато платно (небаре едро)  
и на за'рѓан велосипед плови меѓу каналите  
Еден дедо со црвен турбан на тротинет  
влечка огромен дрвен куфер  
со брашно, терпентин и масло  
Над плочниците како летоци  
за потрага на сериски убиец  
лебдат отпечатоци од  
неговите осумдесет автопортрети  
(но кого да го бараме:  
детето, младичот или старецот?)

Се слуша хор од детски гласови  
Со слушалки од музеите, качени на ролери,  
ги повторуваат лекциите за старите мајстори:  
*Рубенс знаел седум јазици...*  
*Имал седумдесет и седум чираци...*  
*Вермер умрел сиромав...*  
*Сликал само две слики годишно...*  
*Дури и локалниот пекар*  
*поседувал две негови платна...*  
*Во левиот агол од сликата на Рембрант*  
*има рака што го запишува пеењето на Хомер...*  
*И Хомер имал седумдесет и седум чираци...*  
*Пеел само две пеења дневно...*  
*Му пишал Винцент на Тео*  
*дека е вџашен од естампите на Хирошиге...*  
*И пекарот умрел сиромав...*

Заедно со гласовите низ градот  
се множат и ехата од сликите

На булеварот „Валтер Бенјамин“  
сите носат вратоврски  
со дезен од сончогледи  
и маици со репродукции од  
*Јадачи на компири, Ноќна стража,*  
*Час по анатомија или Свездена ноќ*

Во сокакот „Рене Магрит“  
еден чичко со цилиндар  
(за кој повеќето мислат дека е надуван)  
цел ден повторува: „Ова луле не е луле!“  
На плоштадот „Франс Халс“ сите улични свирачи  
ги држат инструментите како нивните предци

На еден камен мост девојка чита порака од мобилниот  
со истата гримаса и истата зачуденост  
како жените што читаат писма на  
платната од фламанските мајстори

Опколен од овие слики, сепак ми олеснува:  
денес е денот кога не работат музеите

## **РЕКВИЗИТИ**

*(Монолог на актер)*

Утрово сите предмети ми личат на реквизити  
за некои претстави што допрва ќе се случат  
косилката, пилата, распрскувачот против паразити,  
тивките апарати што чекаат некој да ги вклучи.

Гледајќи ја секирата потпрена на старата круша  
сфаќам дека стеблото некој силно ќе го чукне  
гласот на стариот режисер како да го слушам:  
до крајот на претставата пиштолот мора да пукне!

Но денес за првпат се осмелувам да одбијам ролја  
ми здодеа да им слугувам на старите прелести  
за првпат се чини почнувам дури и да се молам  
некој друг актер да ги земе в раце острите предмети.

Ја напуштам претставата, не сакам ни да слушам  
како некој душмански струга по старата круша.

## **ДОМАЌИНИ, ГОСТИ**

*(Спортска прогноза)*

0

Домаќините ќе бидат крајно љубезни а  
гостите ќе се заблагодарат за гостопримството

1

Домаќините ќе се обидат да не се  
избрукаат на домашен терен

2

Со триумфална насмевка гостите ќе  
најдат доволно прав и пајажини по полиците

0

Гостите ќе бидат цврсто решени скапо  
да ја продадат сопствената кожа

1

Домаќините ќе ги демнат гостите  
кога ќе се почувствуваат како дома

2

Домаќините ќе сфатат премногу доцна  
дека дома се одамна на гости

## **БРКАЈЌИ РОКОВИ**

*(Декларација од капак на конзерва)*

Бркајќи рокови,  
престанавме да ја испраќаме месечината  
и да го пречекуваме сонцето

Бркајќи рокови,  
заборавиме да го распознаваме  
пеењето на птиците

Бркајќи рокови,  
престанавме да ги (от)поздравуваме  
соседите

Бркајќи рокови,  
се храниме ненаситно со храна  
со изминат рок

## **СВЕТЛОСНА ГОДИНА**

Од вчера до денес  
ми паднаа пет-шест влакна  
а веројатно уште толку се побелени  
но ретко кој ќе ја забележи промената

Слушајќи го Малер од вчера до денес  
внатре многу нешта се променија  
небаре сум одживеал една  
цела светлосна година

## **ПРЕИСПИТУВАЊЕ**

Цел живот нè учат дека  
најбрзо патува светлината  
За да нè уверат, ни говорат за громот  
„Прво ќе го видите, а потем ќе го слушнете“

Громовите што сега ги слушам во хорските дела  
на Арво Парт ме тераат да се преиспитам:  
прво ги слушам, а потоа внатре ме  
облева силна и нежна светлина

## **АПСОЛУТЕН СЛУХ**

Знам дека немам апсолутен слух  
дека кога потпевнувам често фалширам  
дека кога свирам некогаш го промашувам ритамот

Но и знам дека, откако ќе го чујам Бах, ритамот на  
срцето ми се наштимува со оној на мислите,  
а композициите внатре продолжуваат  
да свират со совршена прецизност,  
небаре ги темперирал некој вешт  
диригент со апсолутен слух

## **РЕКВИЕМ**

Им ставаме свежо набрано цвеќе  
Им истураме од најдобрата закопана ракија  
Им ги шепнуваме одвај чујно нештата што не сме

се осмелувале претходно да им ги кажеме гласно

Композиторите знаат дека тие се најверните,  
најбројните и највнимателните слушатели  
За нив ги чуваат најмоќните ноти, опојни  
како свежо набрано цвеќе и како  
најдобрата закопана ракија

## **БЕЗ СТРУЈА**

1.

Заглавен во лифт  
бришам смс-пораки  
Мислам на тебе

2.

Мобилниот рикна  
кога ти го кажував  
баш најважното

3.

Снема струја: за  
миг се сетивме дека  
постојат ѕвезди

4.

Батеријата  
на компјутерот цркна  
Конечно сами



## ОБРАТЕН ПРОФИЛ

*(Errata)*

Во  
*Книгата*  
*на венчаните*  
се протнала  
грешка:  
матичниот број  
на невестата  
нема една бројка

Во *Книгата*  
*на родените*  
се протнала  
грешка:  
во презимето  
на бебето  
голтнале  
буква

Велат  
дека  
дури и во  
*Книгата на мртвите*  
се провлекол некаков  
обратен профил,  
дека дури и во  
*Собраните дела* на  
најмудрите ќе наидете  
на чудни лапсуси

Велат, сите се  
протнуваме  
со нашите  
грешки:  
секој со својата  
невидлива  
*errata*

## СЕНКИ

*(Две хипотези за настанокот  
На првиот цртеж)*

Е  
дни  
велат  
било ноќ  
таа носела  
свеќ  
а  
а  
сенката  
негова  
на сидот  
се  
залепи  
ла и  
таму  
оста  
нала...  
Други  
пак  
велат  
било сред бел ден  
и сонцето печело  
сенката  
нејзина  
во тревата  
се влечела  
а тој ја  
нацртал  
со јагленче за  
вечни времиња...

## НАМЕСТО ЧАДОР

*(Метеоролошка прогноза  
по полноќните вести)*

Ајде пак  
да си потпивнеме  
две-три голтки од дождот  
и пак лесно да ги прескокнеме  
маглите и снеговите од под мостот

Ај  
де  
пак  
да  
спи  
еме  
врз  
об  
лак

(Велат утре ќе е  
претежно ведро)

Сепак подај  
го наместо чадор  
твоето бедро

Од поројов немам  
подобро      засолниште  
од твоето      здолниште

## СКАЛИЛА КОН РАЈОТ

Брзо ги сменивме  
пеколните вести и побаравме  
друга станица на радиото  
*во чичовото градинче eeeј*

Додека ги кроевме крошните  
*трендафил цвеќе цутеше дееее*

Додека ги мирисавме багремите  
*лице ти беше спотнато Милице*  
*а на гради оган ти гоорееше*

*Ајде дали знаеш паметиш...*  
Цвеќињата се скалила кон рајот

Сакав да ти наберам најсвежи јаболка  
најзрели цреши најсочни овошки  
од врвовите на крошните

А  
кога  
итав  
по  
ск  
ал  
ила  
та  
некој  
ја смени  
станлицата

Почна рефренот  
од *Stairways*  
*to heaven*

## БАЛОНОТ СЕ НАДУВА

*Во спомен на  
Пеце Атанасовски*

*Б а л  
о н  
о т*

*се надува  
пазете се деца!*

Се шират двете утроби  
(и на јагнето и на гајдаџијата)

Се шират до рабовите на вселената

*Балонот да не пукне, пазете се деца!*

а ќе мора да пукне за да се слушне

пискотот и на јагнето и на  
нашите предци

## ПОРАКА ВО ШИШЕ

*(Слушајќи го Зоран Маџиров)*

Го чув  
звукот  
од сите  
испиени  
шишиња

(звукот што  
се густира  
ко старо вино)

И чув дека гласот на  
сè што свони или пее  
зависи од тоа колку  
нештата се празни  
и со што се полни

Го чув звукот на сите  
здравици од сите доба

И чув дека и најтивките  
фрлени дреболии можат  
да пеат во седум октави  
кога некој со вешт удар  
ги буди од вечниот сон

Ги слушам звуците од  
сите отворени шишиња

## ПОРТА

По здодевните состаноци  
со јалови муабети и со  
непотребни обвинувања,

по страшниот метеж во кој  
се пробивав со часови  
и видов прегазени мачки,  
контејнери што горат и не-  
колку сообраќајни незгоди,

конечно стигнав пред оваа  
порта. Додека по џебовите  
ги барав клучевите од зад  
вратата се проби мирисот  
од ручекот и орхидеите по-  
мешан со детскиот џагор.

Ги најдов клучевите и сфа-  
тив: во џебот имам клуч од  
една од рајските порти.

## ЗА МИГ

*(Непознат знак крај патот)*

Запри бар за миг  
Паркирај под брезине

Исклучи ги вестите и излези  
Трчај по ливадине со сончогледи

*Дремни си една партија врз постелата  
од жито, жалфија, синолички и папрат*

(Нека облаците ни бидат прекривка)  
Направи букет од штркоцвеќето

Тркалај се по полињата  
Запри бар за миг

И

О

Н

А

К

А

Ќ

Е

С

Т

И

Г

Н

Е

Ш

\_\_\_\_\_ до крајот на патот \_\_\_\_\_



## **ПИСМО ДО МОИТЕ БАБИ И ДЕДОВЦИ**

Кога ги гледам нештата што ни останаа зад вас:  
куќите, книгите, gobлените, џемперите и ордените,  
сфаќам дека сепак сте ми оставиле уште нешто далеку  
подрагоцено – што во себе ко азно го носам – спомените.

## ЕЗЕРОТО РАСТЕ

Ова не е обична плима или осека:  
додека некои езера се селат од учебниците  
по географија во оние по историја едно езеро  
секој ден расте. Расте по некоја педла во висина и во ширина  
а најмногу расте во длабина. Нуркачите  
се откажаа од идејата да нурнат до неговото  
дно од страв дека ќе стигнат до центарот  
(а можеби и од другата страна) на земјата.

Археолозите почнаа да се фалат дека длабоко  
негде сигурно ќе ја најдат првата куќа од првите луѓе.

Но повеќе од длабочината растат неговата  
бескрајна тишина и неговото бескрајно синило:  
што ли не се истури во него а тоа како од  
инает секое утро е сè посино, побистро, попрозрачно.

Расте синилото на езерото заедно со модрилото  
на фреските и на небото. Расте заедно со тишината.

Колку и да сме бучни, гласни, прегласни во ноќта,  
езерото секое утро е сè потивко, поспокојно. Далгите  
му станаа безгласни, потивки од биењето на срцето  
додека спиеме. Тишината расте до другата страна на земјата.

## ПОМИРУВАЊА

*Ако ги следите ѕвездите  
не можете да го промашите небото  
Данте*

Ако ги следам мравките  
ќе ги најдам трошките леб од  
вчерашниот ручек  
но во мравјалникот не ќе  
ја чујам песната на штурецот

Ако ги следам потоците  
еден ден ќе стигнам до морето  
или дури и до океанот  
но таму водата што се слева  
ја нема истата бистрина

Ако ги следам снегулките  
едно утро ќе се слеам со  
сеприсутното белило

но ќе морам да се  
помирам со топењето

Ако ги следам ѕвездите  
една ноќ ќе стигнам  
до крајот на небото  
но можеби таму ќе  
ми недостига земјата

## **КАПИНИ**

*Не е сеедно!*  
(рекламен слоган  
за сок од капини)

Не е сеедно дали  
ги брала мома  
*во попови градини*  
или на некоја плантажа

(Не е ни сеедно  
дали дозревале  
на присој или осој)

Не е сеедно ни  
дали додека ги берела  
се смеела и пеела  
или молчела и плачела

Не е сеедно ни дали  
ги миеле во кладенец  
или во када во која се  
капеле шестмина вчера  
(затоа одново ги мијам)

Не е ни сеедно со кој  
поглед ни со кои зборови  
ќе ти го дарам ова мало  
канче сочни капини

Не е ни сеедно со кои  
мисли ќе ги пуштиш  
да се топат во устата:  
дали ќе мислиш на  
глупавите расправи  
или на убавите мигови  
што можеби ни престојат

Сè друго ми е сеедно!

## **КОГА ПАЃА СНЕГ МОЛЧИ**

Ноќта пред да падне снег, читателе,  
предлагам да ги поделиме обврските:

ти ќе ги црташ, а јас низ градот  
ќе ги поставувам знаците  
*Кога паѓа снег молчи!*

Ако некој случајно нè праша  
ти ќе објаснуваш зошто кога

паѓа снег е најдобро да се молчи  
а мене нема да ми остане ништо  
друго освен да молчам

## **ВО ЗЕМЈАТА НА ВРТЕЛЕШКИТЕ**

Во Земјата на вртелешките најмногу вртоглавици добиваш ако стоиш в место. Во Земјата на вртелешките името на љубената (иако не си му го кажал ни на најдобриот пријател) веќе го шепоти човекот што продава билети.

Во Земјата на вртелешките на истата вртелешка можат да летаат и пет генерации, оти вртелешките живеат многу подолго од луѓето.

Во Земјата на вртелешките сите ја бараат зимата кога е лето, а кога паѓа снег копнеат по морето.

Во Земјата на вртелешките најлесниот занает е да се свртиш кон некоја друга страна на светот и засекогаш да одлеташ.

Во Земјата на вртелешките најтешкиот занает е да љубиш: саканиот или саканата ти се измолкнува од видното поле како оброкот на астронаут во бестежинска состојба.

Во Земјата на вртелешките купувам уште еден билет за уште едно возење. Чекам ред со надеж дека не си ја напуштила Земјата на вртелешките.

## **ПОБРЗАЈ И ПОЧЕКАЈ!**

Побрзај да стигнеш до паркот и таму почекај да расцутат дрвцата. Побрзај да влезеш во концертната сала и чекај диригентот да замавне со палката. Побрзај да се качиш на авионот и чекај пилотот да добие дозвола за полетување. Побрзај да го фатиш првиот автобус од аеродромот до градот и

таму чекај го трамвајот што ќе те однесе до плоштадот. Побрзај да се качиш со тешките куфери и почекај да ти го побараат билетот. Побрзај да стигнеш навреме на плоштадот, застани до споменикот и почекај ме таму. Побрзај и почекај!

Веројатно малку ќе задоцнам.

## **ДОДЕКА СПИЕШ**

Додека спиеш секогаш сум буден, како да живеам на другата хемисфера. Додека спиеш секогаш сум буден, иако прв ги затворам очите. Додека тонеш во сон, клепките секогаш самите се отвораат, небаре се разденува.

Додека спиеш редовно го подотворам покривот на четири води за да можеш

да ги гледаш планетите и ѕвездите на сите четири страни на небото.

Свирам по една приспивна песна на сите инструменти од Филхармонијата кога твојот сон е немирн, а кога спиеш цврсто по сидовите ковам нови слики за да те изненадат кога ќе се разбудиш.

Додека спиеш, редовно чувам стража да не падне некоја комета од отворениот покрив.

(Додека спиеш внимавам на секој кучешки виеж.)

А кога се будиш, моите очи редовно самите се затвораат и тонам во неколкуминутен сон. Не дека сум уморен – сакам и ти малку да ме гледаш додека спијам.

Уште повеќе сакам кога ме будиш и ме викаш спанко.

## **ЧАЈ ЗА ДВАЈЦА**

Ни носат чај за двајца без да не прашаат што ќе нарачаме и дали воопшто ни се пие чај.

Мавтам за да нарачаме нешто друго (кафе или сок од јаболка), но повторно ни носат уште две шолји жежок чај.

Ни носат и лимони за цедење во чајот за двајца.

Ни носат и бел и пожелтен и кафеав шеќер, а и други за мене непознати засладувачи.

За секој случај, ни носат и теглички мед.

Нешто ме тера пак да негодувам, но не ја дигам раката! И онака секој од нас ќе мора да испие чај за двајца.

## **УЛОГИ**

За да го поминеме ова море еден од нас ќе мора да весла, а другиот да ги фрла непотребните работи од сплавот за да стигнеме до копното без да

потонеме. За да ги поминеме овие стрмни патеки еден од нас ќе мора да оди напред, пробивајќи се низ маглата, а другиот – да фрла камчиња зад нас. За да стигнеме до целта на ова долго патување еден ќе мора да го влече другиот за рака. Потоа ќе се замениме.

Еден од нас ќе мора да бдее додека другиот спие. Додека еден вози другиот ќе мора да гледа во мапата. Едниот неизбежно ќе мора да научи вешто да ги успива децата, а другиот да ги буди уште повешто. Едниот ќе треба да им ја покажува неограничената слобода, а другиот – правилата на игрите. Едниот да ги поттикнува, а другиот да ги прекорува. Потоа, ќе ги замениме улогите. Додека веслам, а ти ги фрлаш непотребните работи, додека фрлам камчиња, а ти се пробиваш во маглата, чекам да се замениме.

## 17 хаику-песни:

Две црни точки  
на белиот срт: маж,  
жена со дете.

Задоцнет снег.  
Затвори ги кајсивче  
твоите пупки!

Зурли и тапан.  
Тешкото го играат  
бушави врби.

Карневалска ноќ.  
И месечината си  
ставила маска.

Пливаме грбно –  
ние во морето а  
облакот на небо.

Морето здипли  
детска лопатка – ќе си  
гради нов остров.

Српот месечев  
го сечка облакот на  
снегулки ситни.

Појадуваме  
заедно со пчелата:  
леб, путер и мед.

Наместо детски  
џагор клокоти гласно  
селската чешма.

Еден кавал, а  
звук од четири страни.  
Збунети орли.

Опоен мирис:  
Мазга натоварена  
со камилица.

Планинско ветре –  
кавалот звучи како

да свират двајца.

Храм до езеро.  
Иконата ја бакна  
пчеличка ситна.

Денес е Прочка:  
на сите им простила  
црешата во цут!

Велигденска ноќ.  
Под нозете крцкаат  
луспи од јајца.

Наведнат бор го  
милува морето со  
една шишарка.

Го вдишувам бавно...  
здивот што го испушти  
пред да излезеш.



**Владимир Мартиновски** (1974) е поет, раскажувач, есеист, преведувач. Работи како доцент на Катедрата за општа и компаративна книжевност, при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје. Дипломирал и магистрирал на Филолошкиот факултет, а докторирал на Универзитетот Париз 3 – Нова Сорбона.

Автор е на книгите: *Од слика до песна – интерференции меѓу македонската современа поезија и ликовните уметности* (студија, 2003); *Морска месечина* (хаику и танка, 2003); *Скриени песни* (хаику, 2005); *И вода и земја и оган и воздух* (хаику, 2006); *Споредбени триптиси* (студии и есеи, 2007); *Les Musées imaginaires* (студија, 2009); *Ехо од бранови* (хаибуни, 2009); *Слики за читање – аспекти на екфразиската поезија* (студија, 2009); *Квартети за читање, гледање, пеење и слушање* (поезија, 2010); *Споредбени диптиси* (студии и есеи, 2011) и *Побрзај и почекај* (песни во проза, 2011).

Ги приредил книгите: *Ut pictura poesis – поезијата во дијалог со ликовните уметности, тематски избор од македонската поезија* (заедно со Нухи Винца, 2006), *Метаморфози и метатекстови* (заедно со Весна Томовска, 2008), *Als een vlinder een gedicht wordt – Кога пеперугата станува песна* (заедно со Лидија Капушевска-Дракулевска, 2010), *Одисеи за Одисеја* (заедно со Весна Томовска, 2010), *Нов македонски хаики-бран* (2011) и *Лирски додекамерон* (2012).

Добитник е на првата награда на Конкурсот за краток расказ на „Нова Македонија“ (2009), како и на наградата „Браќа Миладиновци“ на Струшките вечери на поезијата (2010).